

ФІЛОСОФІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПОСТМОДЕРНОЇ ЕПОХИ

ОЛЕКСАНДР, ПОЛІЩУК¹ОЛЕНА, ПОЛІЩУК²

Анотація

Питання ідентичності актуальні для усіх типів суспільств, оскільки вони є внутрішнім, підсвідомим джерелом і потужним двигуном існування соціальної групи, держави, нації. Поряд з цим ідентичність виступає життєво-наповнюючим орієнтиром у формуванні та становленні особистості. Тому виникає науковий інтерес дослідження особливостей національної ідентичності в умовах глобалізації постмодерної епохи. Мета дослідження: розглянути та теоретично обґрунтувати особливості постмодерної ідентичності Я, апелюючи до глобалізації. Зазначена мета визначає наступні завдання: розглянути постмодернізм як епоху нових можливостей ідентичності Я; розкрити значення мови у процесі ідентичності в умовах глобалізації. Результати дослідження. Встановлено, що постмодерна епоха створила широкий спектр ідентичностей, з якими людина у процесі життя знайомиться і в результат обирає свою, ту яка їй більше імпує, ту в якій вона відчуває себе комфортно. Для більш глибокого розуміння суті ідентичності в різних типах суспільства у дослідженні аналізуються особливості ідентичності у відкритих та закритих типах суспільств. Доведено, що в закритих типах суспільств Я ототожнює себе з Іншим при цьому відбувається втрата самого Я як суб'єкта і утворюється МИ. Чого не можна сказати про відкриті суспільства, які в умовах глобалізації дають можливість обирати Я ідентичність по відношенню до Іншого створивши Ми і при цьому не втративши свого Я. У такому випадку мова іде не про повну ідентичність Я, а лише часткову, що зорієнтована на цінності, фактори, процеси та інші соціальні, культурні фактори. У цьому випадку Я постає як збірне, а не цілісне утворення. Діяльність такого Я є діалектичною і культурно дезорієнтованою й спрямованою на самозбереження. Для об'єктивного висвітлення проблеми були використанні такі методи: діалектичний, культурологічний, біхевіористичний, психоаналітичний та порівняльний. Використання зазначених методів дозволили зробити висновки, що постмодерна епоха створила широкі можливості для ідентичності, зруйнувавши принцип моно- на користь полікультури, створені історично ціннісно-орієнтуючі та сенсожиттєві пріоритети ідентичності в умовах глобалізації розчиняються, переосмислюються і подекуди втрачають свою сутність. Національна ідентичність зазнає кризи і утворюється транснаціональна, глобальна, мобільна, цьому сприяє державна підтримка у оволодінні англійської мови (має відношення до неангломовних країн зі слабкою економікою). За таких умов у процесі ідентичності Я з Іншим і утворення МИ, Я постає збірним, фрагментарним, що на особистісному рівні призводить до збентеження і тимчасовості. Враховуючи економічні, соціальні, політичні фактори, що є об'єктивними у країнах з низьким рівнем економічного розвитку, фінансової та правової стабільності у процесі ідентичності Я домінуючими стають матеріальні цінності і блага. Практична цінність дослідження полягає у переосмисленні суті ідентичності Я в умовах глобалізації постмодерної епохи та можливості уникнення крайнощів у державницькій політиці по відношенню до національного.

Ключові слова: ідентичність, постмодернізм, глобалізація, система, мова, нація, суспільство, особистість, цінності.

Актуальність дослідження. Питання ідентичності актуальні для усіх типів суспільств, оскільки вони є внутрішнім, підсвідомим джерелом і потужним двигуном існування соціальної групи, держави, нації. Поряд з цим ідентичність виступає життєво-наповнюючим орієнтиром у формуванні та становленні особистості. Ідентичність є надзвичайно складним

феноменом, подекуди, у поєднанні з суцільною політизацією суспільного життя, непередбачуваною. І в психологічному відношенні – гнітючою. Але це все має місце у тоталітарно-авторитарних системах. У сучасних умовах суспільства, які визначили інший вектор розвитку, не властивий авторитарно-тоталітарним системам, ускладнили процес ідентичності плюральністю та шквалом інновацій, можливостей, що порушили монологічність самої ідентичності. Та чи інша система у контексті формування Я ускладнюється життєвими орієнтирами динамічної соціальної полікультурності, реконструкцією історичної пам'яті та відсутності стабільності й соціальної лінійності сучасного світу. За цих обставин людина втрачає відчуття часу, вона губиться в ньому, шукає себе

Corresponding author:

¹ Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія (Хмельницький, Україна)

E-mail: Prokurator2007@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9838-7105>

² Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія (Хмельницький, Україна)

E-mail: Elen_5@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3826-5085>

в ситуативних хаотичних системах, тимчасових потоках. І як наслідок, Я у своєму формуванні немає комплексності, воно нагадує калейдоскоп життєвих світів, що одночасно існують у часі і просторі, а людина постає мандрівником.

Отже, питання ідентичності та пошуку становлення Я є надзвичайно важливим, зважаючи на онтологічні умови та можливості реалізації свободи у задоволенні Я як соціального творіння.

Варто зауважити, що проблема ідентичності є надзвичайно складною та багаторівневою, а особливо у постмодерний період. Завдяки цьому утворюються різні ідентичності: національна, етнічна, класова, економічна, релігійна, освітня, географічна, лінгвістична тощо. Виділяють також рівні ідентичності: індивідуальна, суспільна, що створює певні труднощі, а подекуди і суперечності. У нашому дослідженні ми будемо говорити про індивідуальну ідентичність. Така постановка проблеми зумовлюється тим, що будь-яка ідентичність вибудовується на приналежності до чогось: нації, культури, традицій, цінностей. Тобто мова йде про становлення Я у постмодерному світі, який з однієї сторони ускладнює саму ідентичність, а з іншої – сприяє реалізації її свободи.

Мета статті: розглянути та теоретично обґрунтувати особливості постмодерної ідентичності Я, апелюючи до глобалізації. Зазначена мета визначає наступні **завдання:** розглянути постмодернізм як епоху нових можливостей ідентичності Я; розкрити значення мови у процесі ідентичності в умовах глобалізації.

Обговорення. Цікавими для нашого дослідження стали напрацювання відомих дослідників ідентичності у період постмодернізму. Наприклад, Ж. Лакан, Ж. Бодріяр, М. Фуко, Н. Саїд та Дж. Харві розглядають постмодерністську ідентичність крізь призму споживача та естетики товару звертаючись до постколоніальної критики (Sarup Madan, 1996). Таке узагальнення дослідників виправдовується тим, що в останні роки суспільство трансформувалося від суспільства виробництва до суспільства споживача. Така трансформація зумовлюється переходом суспільств від одного етапу до іншого, що супроводжується рядом криз на цьому етапі. Обираючи Іншу систему, ціннісні орієнтири, варто враховувати чимало інших факторів, що сприятимуть переходу. Але на цьому шляху є ще одна особливість, на якій наголошує Цзін Інъ. Він стверджує, що концепція Я у євроцентриських концепціях модернізму та постмодернізму не підходить для

точного й адекватного охоплення самої в незахідних суспільствах, яка ґрунтується на радикально інших онтологічних та епістемологічних припущеннях (Jing Yin, 2018). Як бачимо, автор підходить з позиції поділу суспільств на європейське, в якого існують свої цінності, і не європейське, в якому притаманні свої цінності. Тобто порушується питання боротьби цінностей різних народів, загострюються національні цінності, що породжує кризу національного Я та кризу ідентичності. На цьому наголошує і М. Фезерстоун у своїй праці «Знищення культури: глобалізація, постмодернізм та ідентичність» (Featherstone Mike, 1995). Звертаючись до ідентичності Я, автор розкриває особливості знищення традиційних культур процесами глобалізації та естетичним різноманіттям постмодернізму. Дослідник говорить про те, що національні культури в зазначених умовах будуть знищені, а Я буде шукати нові варіанти ідентичності, що ускладнюються постмодерністською різноманітністю та плинністю. Тобто вчений критикує постмодерністську ідентичність через глобалізаційні процеси та її різноманітність. Деяко іншої позиції, не такої катастрофічної, виходячи з онтологічних особливостей та естетичних підходів, дотримується М. Сміт. У праці «Постмодернізм, міська етнографія та новий соціальний простір етнічної ідентичності» автор зазначає, що постмодернізм та глобалізація створили новий соціальний простір для ідентичності (Smith Michael Peter, 2017). Подібну ідею ми бачимо у П. Фенвеса, який, розглядаючи ідентичність у постмодерних теоріях, приходять до висновку, що постмодерна думка не обов'язково захищає зовсім інше, але загалом вона розуміє самоідентичність у термінах радикальної відмінності (Фенвес П., 1998).

Таким чином, проведений огляд наукових досліджень не дає відповіді на питання, що ж собою являє постмодерністська ідентичність Я в Іншому в умовах глобалізації.

Методологія дослідження. Для досягнення поставленої мети та реалізації визначених завдань нами були використані наступні методи: діалектичний – сприяв виявленню протиріччя постмодерної ідентичності та кризових ситуацій; культурологічний – дозволив розглянути постмодерну ідентичність крізь призму відкритості суспільств, а також виявити загрозу глобалізації у процесі становлення Я; використання біхевіористичного та психоаналітичного методів у поєднанні сприяло розгляду відносин у системі Я-Інший-Ми

у різних типах суспільств; метод порівняння дозволив виявити загрози постмодерної ідентичності у закритих та відкритих суспільствах.

Постмодернізм – нові реалії ідентичності

Ми переконані в тому, що ідентичність у процесі формування, становлення Я є ціннісно-орієнтованим та визначальним фактором, що формується соціальною структурою і відповідає часу та простору. Адже в таких суспільствах визначені символи, знаки, цінності, що є орієнтуючими, і постають як моносвіт. Інша ситуація, коли постмодерна епоха, в якій, на думку І. Гассана, «ми маємо не тільки постмодерністську архітектуру, мистецтво, літературу, кіно, музику, танці й театр, ми також маємо постмодерністську політику, телебачення, технології, моду, спосіб життя, подорожі, інтер'єр та кухню» (Гассан І., 1999). Перераховані фактори мають неабиякий вплив на людину, яка у шквалі стихій самостійно змушена шукати біфуркаційні плацдарми Я через ідентичність. Фактично ми маємо ситуацію, коли людина, осмислюючи своє Я, створює архітектуру власного життя. Але чи можливо це зробити, враховуючи мінливість постмодерністської сучасності, в якій перестали діяти «старі» установлені правила ідентичності, а нові ще не до кінця сформовані і подекуди мають декларативний характер й поширюються завдяки постмодерністським нарративам? Зважаючи на це, постмодернізм представлений різноманіттям мистецьких течій, літературних напрямів, характеризується переосмисленням історії, цінностей, представленням різними культурами, релігіями, що співіснують в межах одного простору та часу. Усе це в своїй сукупності не дає цілісної ідентичності, а навпаки – розщеплює її.

Зазначимо, що під ідентичністю постмодернізму розуміється процес включення у потік історичних подій та життєвих обставин, які, подекуди, як свідчить онтологія цього періоду, мають хаосний характер. Тобто ідеться про два процеси: з однієї сторони це ідентифікація – процес, що визначається політичною системою, формою правління тощо, тобто – це умова, в якій відбувається формування Я; з іншої сторони – це діяльність суб'єкта, у визначених умовах у процесі якої суб'єкт оволодіває цінностями, що набирають для нього сенсожиттєвого значення на певному періоді. Поєднавши означені сторони, можна говорити, що сучасна людина, формуючи своє Я, налаштована на виживання і при цьому покладається на інтуїцію та інстинкт самозбере-

ження. Підтвердженням цих переконань є наукові доводи Ст. Холла: «Ідентичність є місцями тимчасового прикріплення до суб'єктивних позицій, які суб'єкт повинен займати, усвідомлюючи при цьому, що вони є репрезентаціями. Репрезентації завжди конструюються через «відсутність», через розподіл, з місця іншого, і, таким чином, ніколи не можуть бути адекватними (ідентичними) суб'єктивним процесам, які в них вкладаються» (Hall St., 2001). Саме інтуїція у поєднанні із інстинктом самозбереження дозволяє людині в конкретному історичному періоді та суспільно-політичному устрої обрати життєву позицію і визначити траєкторію соціального життя, що вкладається у рамки «філософії життя».

Запропоноване бачення сутності ідентичності спонукає нас замислитися над тим, що вона не є сталою, а має динамічний, збірний характер, постійно змінюється і спрямована на виживання людини у відповідних соціально створених умовах (Поліщук О. С., Дудченко В. С., 2023). Зазначимо, що постмодернізм не є винаходом філософів. На їхню думку: «... постмодерною стала наша реальність ..., виникла сукупна ситуація одночасності ... різних концептів і претензій» (Вельш Вольфган, 2004). Все це породжує різноманіття, у якому відбувається становлення Я по відношенню до Іншого. Отже, вищезазначене дає підстави говорити про те, що епоха постмодерну у своїй більшості характеризується хаосністю і невизначеністю, виходячи зі своєї соціальності – поліструктурованою. Такий стан підштовхує людину до пошуку себе в Іншому, але при цьому намагається зберегти своє Я. Цей процес є складним і, подекуди, розуміється як ототожнення, що було властиве для модерної епохи, у якій розвиток суспільства у більшості випадків розвивався за лінійним принципом. У постмодернізмі таке уявлення є помилковим, адже ототожнення Я з Іншим не може відбутися, оскільки x не дорівнюватиме y . x може дорівнювати лише x , а $y - y$. Припустимо, що Я ототожнює себе з Іншим, у результаті сформується не-Я, яке не є тотожним Я, але воно не буде тотожне Іншому. І навпаки Інший не зможе бути повністю тотожним Я. Це засвідчує, що Я може бути тотожне лише Я, як $x = x$, а Інший тотожний Іншому, як $y = y$. Тобто Я є єдиним і неподільним. Саме такої концепції дотримувався Ж. Дерріда (Дерріда Ж., 2002). Наведене теоретичне обґрунтування засвідчує, що ідентичність шляхом ототожнення, зважаючи на особливості соціальних процесів, у постмодерну епоху є неможливою. Хоча на початковому

етапі Я, народжене вразливим, формує ідентичність через ототожнення з «образами» в приреченому пошуку єдиного, стабільного відчуття себе. Однак, виходячи з антропо-психологічних особливостей та реалій постмодернізму, Я є збірним, воно складається з різних, подекуди суперечливих, частин. І в цьому форматі важливу роль відіграють цінності, що є ключовими у формуванні Я як збірної категорії і спрямовані на збереження цього Я. Цінності піддаються осмисленню і переосмисленню, усвідомленню Я і таке усвідомлення є надбудовою, що виростає зі сфери позасвідомого. З іншої сторони, Я по суті є вигадкою, соціальною конструкцією, через яку людина здатна розуміти життя як зв'язані історії, цінності тощо. Фактично Я у цьому випадку постає історією, яку воно проживає і розповідає про себе. Важливим для нашого дослідження є звернення до аналізу розвитку виробництва. Як засвідчує історичний процес у XX–XXI ст., натуральне господарство зазнало руйнування, набрали обертів ринкові відносини, порушилася соціальна стабільність, змінилася соціальна структура, відбулося становлення суспільства споживачів, а в результаті – перехід від так званої «колективної» ідентичності до «індивідуальної» ідентичності.

Зважаючи на це, ми приходимо до висновку, що філософія ідентичності у постмодернізмі розглядається як можливість пізнання Іншого через його множинність, який також пізнає себе і пізнає Я. З іншої сторони, вдаючись до гегелівської концепції самопізнання, у процесі ідентичності відбувається самопізнання Я – тобто співставлення Я з Іншим, а точніше з його окремими елементами, через самоусвідомлення Я. І в цьому є особливість постмодерної ідентичності, що конструюється у взаємодії різних, подекуди суперечливих дискурсів і не є стабільною. Продовжуючи ідею про множинність Я, зазначимо, що в епоху постмодерну вона зумовлена безпосередньо тією кризовістю, з якою зустрічається людина. Саме кризовість, зазначає А. Мозгова, руйнує відповідні умови ідентичності, що забезпечували її цілісність (Мозгова А. А., 2019). Крім цього, кризовість постмодерну переформатовує колективність, що є ключовою для Я. Постмодерна ідентичність не є стабільною, а зв'язки, на яких вона базується, радше мають не духовне вираження, а базуються на ринковій основі. У цьому контексті варто відмітити роль літератури, завдяки якій відбувається конструювання ідентичності. Сучасна література зосереджує осно-

вну увагу не на відродженні духовного, а пропагує міфологічне, сумнівне онтологічне. Зміна цих акцентів призводить до зниження національної, культурної, релігійної, політичної, лінгвістичної, географічної та інших ідентичностей, що наповнюється Я у процесі свого становлення.

Окрім літературних, мистецьких наративів постмодернізму важливу роль у процесі ідентичності належить еліті, яка є головним суб'єктом у просуванні певних цінностей, ідеалів, що є архітекторами конструювання ідентичності. Еліта визначає конкретні маркери соціальної реальності та конкретної ідентичності і під це «підганяються» усі процеси пов'язані з формуванням Я. Окреслений процес породжує чимало труднощів, пов'язаних з процесами ідентичності в соціокультурному просторі постмодерну. Це зумовлено тим, що соціально-життєві орієнтири напряду залежать від світоглядних установок правлячої еліти, яка створює модель для наслідування незалежно від системи, часу, простору тощо.

Наприклад, у авторитарних чи тоталітарних державах лідери визначають відповідні цінності, традиції, правила, а далі шляхом міфологічного впливу та впровадження різних наративів поширюють їх серед суспільства, при цьому не залишаючи для Я вибору. У такий спосіб формується колективне розуміння ідентичності, що ґрунтується на ототожненні людини з тим образом, який сформували лідери. У цій системі Я повністю має ототожнитися з Іншим, яке не сприймалося і подавалося як ворожість. Світ у такій системі був єдиним і цілим, людина не мала вибору. У таких системах створювалася єдина історія і формувалася єдина історична пам'ять. Однак цей процес у більшості своїх випадків сповнений міфами і легендами. Тому ми можемо говорити про міфологічний світогляд, у якому Інший не є тим з ким можна себе ідентифікувати, а постає в опозиції до Я. Ще однією особливістю у цьому процесі є мова. У тоталітарній системі запроваджується одна мова, що є обов'язковою для всіх. Оволодівши мовою, історією, міфами, Я ідентифікує себе з системою й отримує чималі привілеї для свого життя. При цьому втрачається національна ідентичність. Тобто ідеться про відсутність вибору для Я.

Інша ситуація складається у відкритих, демократичних суспільствах. Світ у них є різнобарвним, різнорівневим і багатоструктурованим. Він представлений своєю полікультурністю, безліччю Іншого, що дає можливість людині обирати.

Основним у процесі формування Я є не втрата його при контакті з Іншим. У цьому очевидна сутність самої постмодерністської ідентичності, адже вона дозволяє одночасно перебувати у декількох соціальних структурах, шукаючи себе і при цьому сприймати Іншого як рівного Я. Для обох систем модерних та постмодерних суспільств важливими є транслятори ідентичності: громадські організації, освіта, органи державної влади. Завдяки їм у суспільстві поширюються матриця Я та відповідні цінності, що є взірцями ідентифікаційних процесів і відіграють роль внутрішнього двигуна до створення Ми. Таким чином, ідентичність у постмодерну епоху ускладнюється наявною онтологічною різноманітністю, пошуком Я в Іншому. До цього додаються соціально-політичні, економічні, історичні кризи та невизначеність еліти у формуванні матриці образу Я. Фактично є загроза втрати Я, яке може розчепитися у полікультурному соціальному просторі. Як наслідок, постмодернізм виводить проблему ідентичності в іншу площину створену глобалізованим світом. Зазначимо, що ця ситуація є притаманною для перехідних суспільств Європи та неєвропейських суспільств. Зокрема Цзін Ін, критикуючи європоцентричний постмодернізм, зазначає, що незахідним народам і культурам необхідно вийти за межі постмодернізму в пошуках власної ідентичності в епоху глобалізації (Jing Yin, 2018).

Отже, постмодернізм подарував Я нові можливості ідентифікації, відкривши соціальний простір, що дозволяє йому реалізувати свою свободу по відношенню до наявного Іншого, не обмежуючись ні політичними, ні економічними, ні культурними рамками. У процесі постмодерної ідентичності формується новий образ МИ, що постає колективним суб'єктом, але при цьому зберігає Я. Уся суть цього процесу закладається у соціальних зв'язках та ціннісних орієнтирах, що мають властивість змінюватися і не є сталими, а тому МИ є постійно змінним. І залежать від потреб, інтересів, простору та історичного часу, в якому відбувається формування Я.

Глобалізація як умова постмодерної ідентичності

Окрім різноманіття, що насичує постмодернізм, а відповідно й процес ідентичності, ще однією особливістю є процес глобалізації. Адже глобалізація як явище стирає усе, що пов'язане з націотворенням, навіть можна припустити – знищує той внутрішній дух, що дав більшості суспільствам вистояти у скрутні часи

державотворчих процесів. Глобалізація у процесі ідентичності може призвести до уніфікації соціокультурної, національної ідентичності етнофорів, розмивання їх громадянської, державної ідентичності. Таку думку підтримує Г. Носова. Вона зазначає, що глобалізація взагалі анулює уявлення про те, що ми живемо у закритих, обмежених один від одного просторах, етнічних чи то національних. Завдяки цьому феномену відстань між Я та Іншим зменшується, а за певних обставин зникає, зникає традиційна модель ідентичності, у якій губиться національність. Фактично зникає «класична» просторова ідентичність, в той же час відроджується на нових підставах для того, щоб хоч якимось чином зберегти визначеність власного положення в системі соціального простору. Адже Я не може існувати без Іншого і утвореного МИ. Але варто погодитися з думкою дослідниці про те, що «національне» перед лицем транснаціоналізації ринків, товарів, фінансів, культури втрачає значення конструкції колективних ідентичностей і поступається тим формам ідентичності, що продукує постмодернізм і процеси глобалізації (Носова Ганна, 2018).

Ще однією особливістю у процесі глобалізації є національна мова. Адже кожна категорія, кожне поняття, кожен символ, що використовується в мові для обрамлення ціннісних орієнтирів має своє, особливе, у процесі ідентичності, сенсожиттєве значення. Завдяки їй передається основа ідентичності. Тому, коли іде про національну ідентичність, суспільству варто зберігати свою національну мову, адже зникнення чи применшення національної мови по відношенню до мови Іншого применшує можливості ідентичності. Під час такого процесу відбувається поглинання Я Іншим, тобто мовою якого оволодіватиме Я, оскільки з мовою передається розуміння цінностей, процесів тощо. Ще одним аспектом є те, що враховуючи політичні, економічні, соціальні кризи у глобалізованому суспільстві, щоб реалізувати свою свободу людина може мігрувати у просторі. Така міграція сприятиме позбавленню національної ідентичності і формуванню глобалізованої, мобільної ідентичності, якій властива відсутність внутрішньої стійкості Я по відношенню до зовнішніх викликів глобалізованого полікультурного простору, у якому Я ідентифікує себе з тими можливостями, що надає чи створює їй Інший. Така ситуація може призвести до соціального ресурсу та капіталу у державотворчому вимірі.

Сьогодні ми зустрічаємо ситуацію, коли у постсоціалістичних суспільствах, послуговуючись умовами глобалізації, політична еліта, намагаючись порвати з так званим радянським минулим, руйнує міфічну радянську ідентичність, постулює впровадження європейських цінностей, створює міф про спільність цінностей тощо. Така політика є подібною до так званої радянської, з якою в сучасних умовах намагаються попроситися більшість постсоціалістичних країн, але насправді принцип той самий, лише має форму глобалізації. При цьому відбувається державницьке насадження англійської мови як мови міжнародного спілкування на усіх рівнях. Такі кроки є хибними, оскільки можуть призвести до дисбалансу у суспільстві і поглибити кризу Я або ототожнення Я з глобалізованим Іншим, у якому Я Іншого поглине Я національне. Ще однією особливістю є те, що наполегливе постулювання володіння іноземною мовою призведе до втрати соціального ресурсу і зменшення соціального капіталу. Мова йде не про заперечення вивчення іноземних мов, а послуговуючись синергетичним підходом – дати можливість самостійно визначатися Я. Прикладом цього є постсоціалістичні країни східної Європи та Балканського півострова. На цих територіях політичними лідерами була підтримана ідея про обов'язкове володіння іноземною мовою. Наслідком такої політики стало залишення більшістю своєї держави. Зазначена міграція зумовлена відкритістю суспільства та різним рівнем економічного розвитку, а відповідно і різними можливостями реалізації свободи та потреб постмодерної ідентичності Я. Як правило, внаслідок такої міграції кожен третій перестає себе ідентифікувати з тією країною, в якій він виріс – відбувається втрата Я національного і настає етап формування нового – транснаціонального Я в умовах Іншого побудованого на між-

культурній, міжцивілізаційній взаємодії. Тобто мова йде про так звану лінгвістичну конструкцію ідентичності, запропоновану такими мислителями, як: Ж. Лакан, М. Фуко, П. Рікер. Вона дозволяє задовільнити потреби Я, не ототожнюючи себе в повному обсязі з Іншим. Як бачимо, мова є тим феноменом, що супроводжує процес ідентичності. З іншої сторони – ідентичність Я визначається мовою.

Зроблений аналіз підводить нас до висновку: 1) постмодерна епоха створила широкі можливості для ідентичності, зруйнувавши принцип моно- на користь полікультури, створені історично ціннісно-орієнтовані та сенсожиттєві пріоритети ідентичності в умовах глобалізації розчиняються, переосмислюються і подекуди втрачають свою сутність. У результаті цих процесів виникає криза національної ідентичності й поширюється транснаціональна, глобальна, мобільна ідентичність. За цих умов Я постає як збірне поняття, що шукає себе у новому соціальному просторі; 2) У процесі ідентичності та становлення Я важливу роль відіграє мова, література, мистецтво завдяки яким політична еліта продукує ціннісні орієнтири. Звернуто увагу на процеси глобалізації та ті виклики, що ставляться перед ідентичністю. Зокрема говориться про те, що глобалізація створює чималі можливості для реалізації свободи у процесі ідентичності Я з Іншим, при цьому створивши МИ і зберігши Я. Така теоретична конструкція ідентичності у глобалізованому просторі говорить про слабке і нестабільне МИ, що базується швидше на матеріальних принципах і ґрунтується на матеріальних цінностях, а духовні, внутрішні на деякому етапі втрачають свою сутність. Таке МИ є причиною втрати соціального капіталу і ресурсу національних країн, економіка яких є слабшою і нестабільною, а можливості реалізації свободи не задовольняють потреби Я.

Список використаних джерел

- Вельш Вольфган. Наш постмодерний модерн: переклад з німецької А. Богач, М. Култаєвої, Л. Ситніченко. Київ, 2004. 328 с.
- Гассан І. Чим є постмодернізм і чим він стане? *Літературний і культурний аспекти. Американська література після XX століття*: Матеріали міжнародної конференції (Київ, 25–27 травня 1999 року). Київ, 1999. С. 19–28.
- Дерріда Ж. Лист і різноманіття: переклад з французької А. Гараджі, В. Липицького. Санкт-Петербург, 2002. 432 с.
- Мозгова А. А. Конфлікти в цифрову добу: проблеми суб'єктності та ідентичності. *Філософія*. 2019. Вип. 41. С. 129–136.
- Носова Ганна. Просторові ідентичності епохи модерну та постмодерну. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія»*. 2018. № 21. С. 8–16.
- Поліщук О. С., Дудченко В. С. Українська ідентичність у гетерогенних європейських колективних діях. *Антропологічні виміри філософських досліджень / Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2023. Вип. 23. С. 34–43.

Фенвес П. Іншість та ідентичність, постмодерні теорії. В *Енциклопедії філософії Routledge. Тейлор і Френсіс*. 1998. URL: <https://www.rep.routledge.com/articles/thematic/alterity-and-identity-postmodern-theories-of/v-1>. DOI: 10.4324/9780415249126-DE021-1 (дата звернення: 19.08.2023).

Featherstone Mike. *Undoing Culture: Globalization, Postmodernism and Identity*. London : Sage Publications Ltd, 1995. 192 p.

Hall St. Introduction: Who needs “Identity”? *Hall St. Question of cultural identity*. London, 2001. P. 1–17.

Jing Yin. Beyond postmodernism: a non-western perspective on identity. *Journal of Multicultural Discourses*. 2018. Volume 13. P. 193–219. DOI: <https://doi.org/10.1080/17447143.2018.1497640>.

Sarup Madan. *Identity, Culture and the Postmodern World*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1996. 208 p. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781474472272>.

Smith Michael Peter. Postmodernism, Urban Ethnography, and the New Social Space of Ethnic Identity. *Smith Michael Peter. Explorations in Urban Theory*. 2017. 34 p.

References

Velsh, Volfhan (2004). Nash postmodernny modern / pereklad z nimetskoyi A. Bohach, M. Kultayevoyi, L. Sytnichenko. Kyiv. 328.

Hassan, I. (1999) Chym ye postmodernizm i chym vin stane? Literaturnyy i kulturnyy aspekty. Amerykanska literatura pislya KhKh stolittya: Materialy mizhnarodnoyi konferentsiyi (Kyiv, 25–27 travnya 1999 roku). Kyiv. 19–28.

Derrida, Zh. (2002). Lyst i riznomanittya: pereklad z frantsuzkoyi A. Haradzhi, V. Lypyts'koho. Sankt-Peterburh. 432.

Moz'hova, A. A. (2019). Konflikty v tsyfrovu dobu: problemy subyektivnosti ta identychnosti. *Filosofiya*, 41, 129–136.

Nosova, Hanna (2018). Prostorovi identychnosti epokhy modernu ta postmodernu. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu “Ostroz'ka akademiya”*. Seriya “Filosofiya”, 21, 8–16.

Polishchuk, O. S., Dudchenko, V. S. (2023). Ukrayins'ka identychnist' u heterohennykh yevropeys'kykh kolektyvnykh diyakh. *Antropolohichni vymiry filosofs'kykh doslidzhen' / Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 23, 34–43.

Fenves, P. (1998). Inshist ta identychnist, postmoderni teoriyi. V Entsyklopediyi filosofiyi Routledge. Teylor i Frensis. URL: <https://www.rep.routledge.com/articles/thematic/alterity-and-identity-postmodern-theories-of/v-1>. DOI: 10.4324/9780415249126-DE021-1 (data zvernennya: 19.08.2023).

Featherstone, Mike (1995). *Undoing Culture: Globalization, Postmodernism and Identity*. London : Sage Publications Ltd. 192.

Hall, St. (2001). Introduction: Who needs “Identity”? *Hall St. Question of cultural identity*. London. 1–17.

Jing, Yin (2018). Beyond postmodernism: a non-western perspective on identity. *Journal of Multicultural Discourses*. Vol. 13. P. 193–219. DOI: <https://doi.org/10.1080/17447143.2018.1497640>.

Sarup, Madan (1996). *Identity, Culture and the Postmodern World*. Edinburgh: Edinburgh University Press. 208. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781474472272>.

Smith, Michael Peter (2017). Postmodernism, Urban Ethnography, and the New Social Space of Ethnic Identity. *Smith Michael Peter. Explorations in Urban Theory*. 34.

OLEKSANDR, POLISHCHUK – Dr. of Philosophical Sciences,
Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work
of Khmelnytsky Humanitarian and Pedagogical Academy (Ukraine, Khmelnytskyi).
E-mail: prokurator2007@ukr.net
ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-9838-7105>

OLENA, POLISHCHUK – Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor
at the Department of Cultural Studies and Foreign Literature
of the Khmelnytsky Humanitarian-Pedagogical Academy (Ukraine, Khmelnytskyi).
E-mail: Elen_5@ukr.net
ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-3826-5085>

PHILOSOPHY OF NATIONAL IDENTITY IN THE POST-MODERN ERA

Abstract

Issues of identity are relevant for all types of societies, as they are an internal, subconscious source and a powerful engine for the existence of a social group, state, and nation. At the same time, identity serves as a life-enhancing reference

point in the formation and becoming a personality. Therefore, there is a scientific interest in the study of the peculiarities of national identity in the postmodern era globalisation. **The aim** of the study is to consider and theoretically substantiate the features of the postmodern “I” identity, appealing to globalization. The specified goal defines the following **tasks**: to consider postmodernism as an era of new opportunities for “I” identity; to reveal the meaning of language in the process of identity in the conditions of globalization. **Research results.** It has been established that the postmodern era has created a wide range of identities that a person gets to know in the course of his/her life and as a result chooses his/her own, the one he/she likes the most, the one in which he/she feels comfortable. For a deeper understanding of the identity essence in different societies, the peculiarities of identity in open and closed types of societies are analyzed. It has been proven that in closed types of societies “I” identify with the “Other”, while “I” as a subject is lost and “We” is formed. What cannot be said about open societies, which within globalization, give the opportunity to choose “I” identity in relation to the “Other” by creating “We” and at the same time not losing “I” identity. In this case, we are not talking about the full identity of “I”, but only a partial one, which is oriented towards values, factors, processes and other social and cultural factors. In this case, “I” appears as a collective rather than a holistic entity. The activity of such “I” is dialectical and culturally disoriented and aimed at self-preservation. The following methods were used for the objective clarification of the problem: dialectical, cultural, behavioristic, psychoanalytical, and comparative. The use of the mentioned methods made it possible to draw conclusions that the postmodern era has created wide opportunities for identity, destroying the principle of monoculture in favor of polyculture, historically created value-orienting and meaningful identity priorities in the conditions of globalization dissolve, are reinterpreted and in some places lose their essence. The national identity undergoes a crisis and a transnational, global, mobile one is formed, this is facilitated by state support in mastering the English language (relevant to non-English-speaking countries with a weak economy). Under such conditions, in the process of “I” identity with the “Other” and “We” formation, “I” appears as collective, fragmented, which at the personal level leads to confusion and temporality. Taking into account the economic, social, and political factors that are objective in countries with a low level of economic development, financial and legal stability, material values and goods become dominant in the process of “I” identity. **The practical value** of the research lies in the rethinking of the essence of “I” identity in the conditions the postmodern era globalisation and the possibility of avoiding extremes in state politics in relation to the national one.

Key words: identity, postmodernism, globalization, system, language, nation, society, personality, values.

The Author(s) 2023

This is an open access article under
the Creative Commons CC BY license

Received date 15.08.2023

Accepted date 25.08.2023

Published date 15.09.2023

How to cite: Поліщук, Олександр, & Поліщук, Олена. Філософія національної ідентичності постмодерної епохи. Humanities studies : Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house “Helvetica”. 2023. 16 (93). P. 54–61.

doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2023-16-93-06>